

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmma Diana

Diana, Antonino

Coloniae Agrippinae, 1656

Seruus

urn:nbn:de:hbz:466:1-40647

Novitius in Monasterio novitiatus.

8. Novitius, sepulturam non eligens, se eliri debet in monasterio novitiatus, ait Villalobos num. 13. stante consuetudine, quam Rodriquez ait esse confirmem privilegii Religionum Idque etiam si moriatur in domo paterna cum habitu, & licentia Prælati; quamvis de jure sepeliri debet in sepulchro majorum, & in defectu in Parochia Nota etiam cum Portell. V. Sepulturam num. 2. quod Religiosi sepelire possunt in Ecclesia propria, laicos familiares morientes intra claustra p. 5. tr. 3. resolut. 109. Circa Tertiarias, videantur declarationes Sacræ Congregationis apud Lavorium tit. 2. c. 11. num. 102 & 103. p. 6. tr. 8. res. 30. § Circa.

Et Religiosi professi in propriis Monasteriis.

Nisi loco valde remoto diem obirent.

9. Religiosi autem professi, quia sepulturæ electionem non habent, in propriis monasteriis sepeliri debent, c. ult. de sepult. in 6 & ad ea deferri, si extra claustra decedant, Parochis inconsultis. Sacra Congreg. apud Peyrin. tom. 2. const. 7. Pii V. num. 13. Si autem à monasterio valde remoto diem obirent, possent eligere sepulturam, & non eligentes deberent sepeliri in Parochia viciniore, instar peregrinorum Quod etiam procedere ait Sanchez, si adesset Monasterium Ordinis, in quo non residebat, & tunc Monasterium teneri Parochiæ solvere expensas. Et hæc omnia docet Barb. de off. Par. c. 26. n. 30. p. 5. t. 3. r. 110

Vbi sepeliendi sint peregrini sepulturam non eligentes. Vide V. Perog. num. 4.

S E R V V S.

Servitus quo iure introducta.

1. Servitus, cum naturæ sit contraria jure gentium inducta est, jure enim naturali omnes homines ab initio liberi nascebantur, ut loquitur Iustinianus lib. 1. Institut. Titul. 2. § 2. ad finem, & Ulpianus in leg. manumissiones ff. de Iust. & Jur. p. 7. tr. 7. res. 1.

Quid sit

2. Servitus autem; ut eam definit Iustinianus lib. 1. Institut. titul. 3. § 2. est constitutio juris gentium, qua quis

domino alieno contra naturam subjicitur. Ibid. res. 2.

3. Idem Iustinianus cit. § 3. docet servos ex eo appellatos, quod Imperatores, seu belli duces captivos vendere, ac per hoc servare, non occidere solent. Dicuntur autem mancipia, quia manu à victoribus capiuntur. part. 7. tr. 7. resol. 3.

Servi, & mancipia unde dicti

4. Pluribus porò modis quis efficitur servus. Primò, cum quis in bello justo capitur, jure namque gentium incipium fit capientium morte in perpetuum servitutem commutata Excipitur tamen, quando Christiani à Christianis bello justo capiuntur; consuetudo quippe præscripta, atque adeò jus est inter Christianos, ut servituti non subjiciantur. p. 11. tr. 3. r. 1. Si tamen Christiani ab infidelibus bello justo ex parte fidelium caperentur, verè essent illorum mancipia: eo quod ius gentium omnibus sit commune, istaque esset mortis commutatio, quam infideles iuste Christianis ita captis, inferre possent, in perpetuam servitutem. Huic titulo annectere possumus, quod innocentes, qui partes sunt Republicæ, adversus quam justum bellum geritur, quales sunt infantes, & alii, capiuntur Licet enim licite interfici non possint, jure tamen belli, ac gentium sunt mancipia capientium. Christiani tamen, qui bellum justum cum Christianis gerunt, Christianos bello captos detinere possunt, non servos, sed ut ab illis, dum detinentur, sint tuti, maximè si sint duces strenui, è quorum libertate ingentia damna, atque non vulgaria timeantur: & divites, ut pecuniam aliquam justam, & moderatam pro eorum libertate, & demissione accipiant. Ita Fagundez de just. lib. 2. c. 1. n. 4. p. 7. t. 7. resol. 5.

Servi sunt iure belli, exceptis Christianis captis à Christianis

5. Secundò potest quis in servitutem alterius redigi in poenam delicti, sive condemnatione iudicis, quia sicut potest quis iuste puniri morte, ita etiam servitute, sive lege aliqua. Hiic Christiani deferentes arma, vel alia prohibita ad Saracenos, possunt ab aliis

Ratione delicti.

Chri-

Christianis eos capientibus, in servitute redigi, ut constat ex cap. ita quorundam, de Iudais, & Saracenis. Fœminæ item, quæ contraxerint cum initiatis ordinibus sacris, possunt à Principe servituti subijci, si illi admoniti à suis Prælati non destiterint ex cap. eos qui dist. 32. Item in Concilio Toletano 9. c. cum muliere 15. quest. 8. sancitum est, ut filii, qui ex nefario matrimonio cum initiatis ordinibus sacris fuerint suscepti, non solum excludantur omnino ab hæreditate parentum, sed etiam servi sint in perpetuum ejus Ecclesiæ, ad quam initiatus ille pertinuit.

Item libertus, qui in eum se graviter ingratus exhibuerit, qui sua sponte illum manumiserit, in penam delicti redigitur in servitutem, leg. si manumissus, C. de liber. & eor. liberis. Præterea si raptor cum rapta ad Ecclesiam confugerit, constititque raptam violentiam pertulisse, raptor servituti subijciatur, ac se redimendi liberam habet facultatem. Si verò puella raptori consentiat, illaque patrem habeat, raptor patri simili satisfactione teneatur, c. de raptoribus, 36. q. 1. & hæc omnia docet Fagundus cit. n. 7. ibid. ref. 6.

6. Tertio servitus contrahitur etiam venditione, qua quis ex libero fit ex sua voluntate servus, quod quilibet liber potest ex natura rei valide efficere, quia non minus est dominus suæ libertatis, id est suarum operarum, quam honoris, & famæ, & pecuniæ: ut tamen licite fiat, requiritur 2. quæ rationabilis causa, aliàs esset prodigus, & profusor libertatis, quæ præstantior est bonis fortunæ, honoris, & famæ. Ut tamen venditio libertatis valide fiat, plures conditiones requiruntur jure Cæsareo; leg. 4. ff. quibus ad libertatem; & jure Caneliæ; leg. x. tit. 2. part. 4. Prima, ut quis non seipsum immediatè vendat, sed per alterum. Secundò. Ut qui patitur se vendi, sit maior viginti quinque annorum. Tertio. Ut intendat esse particeps pretij, & quod re ipsa sit particeps illius. Quarto. Ut emptor credat illum esse servum. Quinto. Ut qui vendi-

tur, sciat se esse liberum ante venditionem. Sextò. Ut cum vendens sciat esse liberum Concurrentibus igitur simul his sex conditionibus valida esset venditio, & usque adeo ille servum ementis efficitur, ut esto ei postea pretium justum pro illo offeratur, non teneatur eum manumittere. Quod si quacunque de causa illum manumittat, manet ille non ingenuus, ut antea erat, sed libertinus, quacunque autem illarum sex conditione deficiente, (quamvis Trullench in Decal. tom. 2. libr. 6. 7. c. 2. dub. 8. num. 6. cum aliis dicant, sextam non esse necessariam;) venditio est nulla, concediturque vendito proclamatio ad libertatem, quæ omnia procedunt solum in illis locis, & personis, in quibus ius Cæsareum vim habet, Si quis enim emat servum, ubi ius Cæsareum non viget, vel aliquem, qui eidem juri non subiaceat, validus erit contractus, sine illis conditionibus. Ita Doctores communiter, & præcipue Caspensis in Cursu Theolog. t. 2. tr. 13. disp. 9. sect. 1. n. 3. & 4. p. 7. t. 7. ref. 7.

7. Quæres an liceat emere eum, qui se egestatis causa vendit? nam ad gravem vel extremam inopiam redacto gratis, & liberaliter lege Charitatis cogimur subvenire. Affirmat Navarr. in Man cap. 23. nu. 65. Sed certe distinguendum est: aut is, qui indiget, nihil hic, aut alibi habet, aut secus. Rursus, aut nihil nunc habet, aut revera habebit postea. Si igitur ita simpliciter indiget, ut nihil alibi habeat, nec postea sit habiturus, liberaliter est eius egestas sublevanda, non pretio libertas emenda: Si autem alibi habeat, aut postea habiturus, licet nobis, vel muruum aliquid dare, vel ejus operas mercede conducere, vel pretio libertatem eius emendo redimere. Pariter tunc cuique licet seipsum vendere causa egestatis, quæ parens laborat: item ut Principem pretio redimat. Et hæc docet Azorius p. 2. lib. 2. cap. 3. q. 2. ibid. §. Sed curiosa, in fine.

8. Quæres secundo an sit licita emptio mancipiorum fieri solita ab aliis quibus.

Vendens seipsum egestatis causa, quando emi possit.

Titulo venditionis, & conditiones ad eam requisita.

Anola, &c.
an licita.

Servus quis
efficitur con-
ditione nati-
vitat.

Servi capti
in bello iusto
possunt fuge-
re, absque
peccato.

quibus in Angola, Guinea, & viri-
di Promontorio? Affirmant Molina,
Caspensis, & Facundez in *Decal. tom. 2.*
lib. 7. c. 12. n. 15. At illam tanquam illicitam
damnat Mercado de *contract. lib. 5.*
cap. 15. & alii. Sed quando casus in facti
contingentia occurrerit, ne deferas
recognoscere Sanchez in *opusc. to. 1. lib.*
1. c. 1. dub. 4. n. 10. & sequen. cum Trul-
lench in *Decalogum to. 2. lib. 12. dub. 8. n.*
10. p. 7. & 7. ref. 70.

9. Quartò, efficitur quis servus rati-
one Nativitatis. Qui namque nascitur
ex matre ancilla, sive Pater liber sit,
sive non, sive nascatur ex matrimo-
nio legitimo, sive ex copula fornicaria,
est servus; quia partus sequitur ven-
trem *l. partum Cod. de rei vendicat. §.*
pen. Insti. de iure personarum, & alibi.
Si tamen mater, vel quando concepit,
vel tempore partus, vel intermedio
tempore libera sit, proles nascitur libera
eo quod in favorem libertatis partus se-
quatur ventrem pro quocunque tem-
pore liber fuerit, dum foetus intra il-
lum contineretur *§. Sed, & si quis. Insti.*
de Ingentis. Vbi tamen id in favorem
libertatis constitutum non esset, na-
tura rei potius postulat, ut solum tem-
pus partus spectetur, standumque esset
juri, aut consuetudini eius loci. Si
item quoad alia esset alicubi aliud pe-
culiare jus, aut consuetudo, nempe
ut proles sequeretur patrem, vel ut
ad illius servitutem necessarium esset
utrumque parentem esse servum, vel al-
liud simile, standum esset illi juri, aut
consuetudini, ut ex *c. licet de conjugio ser-*
vorum, colligitur, & docet eo loco Pa-
normit. Sed omnia supradicta procedunt
de jure civili: nam de jure naturæ con-
trarium dicendum esse putat Hurtad.
de *just. disp. 1. difficult. 11.* quem ne deferas
videre, & etiam Lugo de *just. to. 1. d. 6. sect.*
2. n. 15. & seq. p. 7. & 7. ref. 9.

10. Servos captos in bello iusto, ut
de justitia capientium, & injustitia
adversariorum constet, lethaliter pec-
care, si fugiant dominum suum
& teneri seiplos restituere, quam-
vis ad suos perverint, docet Molina

tom. 1. tract. 2. disp. 37. concl. 1. qui et-
iam addit; suadentem fugam homini
bello iusto capto, aut ad eam illum
adjuvantem, teneri restituere domi-
no valorem mancipii, & si quæ alia
damna illi ulterius inde sequantur. Con-
trarium tamen tenendum cum Lessio
libro 2. cap. 5. dubio 5. numero 24. ubi affir-
mat posse servos bello captos fugere
ad suos, non tamen dominis persecuen-
tibus vi resistere, & probat hoc ex legi-
bus civilibus, & multis rationibus.

Vnde inferitur licitum esse cooperari
hujusmodi servo ad fugam, modo
scandalum, & aliæ circumstantiæ in-
debitæ absint. Secundò, idem esse ju-
diciam de prole, quia non est deterioris
conditionis suo parente. Tertiò, idem
juri permanere, etiam si decies quis ven-
datur, nam jure belli servus censetur,
cujus primæva servitus sic est con-
stitutum, etiam si decies venierit. Limi-
tantur tamen supradicta, nisi capti
bello iusto promiserint se non fugituro-
ros, tunc enim tenentur fidem servare.
Ita ex multis Sanchez in *opusc. to. 1. libro*
1. cap. 1. dub. 6. n. 6. qui etiam *dub. 7. num.*
3. notat servos bello iusto captos,
non solum in patriam fugere posse, sed
etiam alibi extra hostium confinia. Licet
contrarium doceat Fagundez de *justi-*
lib. 2. cap. 2. num. 11. part. 7. tr. 7. resolut. 10.
Limitatur secundò, ut servus non possit
tuta conscientia fugere, nam commo-
dè potest se pecunia redimere: Jus
enim gentium solum concedit, sive per-
mittit, ut servus fugiat, quando aliter
libertatem recuperare nequit. *ibid. §. No-*
ta. in fine.

11. Quæres, An si Dominus, qui ser-
vum cepit in bello iusto, eum alteri
vendiderit, tuta conscientia talis servus
possit fugere ab eo, qui illum emit? Re-
sponde. Poterit, quoniam emptor ta-
cita ejusmodi conditione emisse intelli-
gitur: nec eadem venditor plus juris
in emptorem transtulit, quam ipse ha-
beret. Et ita docet Azorius *to. 2. lib. 2. c.*
34. q. 3.

12. Quæres secundò, An famulus
non servus, qui ob stipendium, vel

Nisi promiso-
rino se non
fugituros.

Vel pecunia
se possint re-
dimere.

Venditi ta-
men possunt
etiam fugere.

Non autem,
qui ob sti-
pendium

pendium, vel causa ediscendi officium cum domino
 alia de cau-] convenit certum annorum numerum
 sa cum domi- peccet mortaliter si à Domino fugiat?
 no convenit, Resp. cum P. Navarro lib. 3. c. 1. numer.
 nisi adsit ra- 204. non peccare, si aliqua causa ratio-
 timabilis nabilis adsit, ut si dominus aspera sit
 causa, conditionis, & cum malè tractat, aut
 nimis parcè cibaria præbet, ita ut vix
 ad eum sustentandū sufficiant, vel si non
 eum bene doceat officium, vel si melior
 occasio illi sese offerat à servitute aliena,
 & utilior vivendi modus. Non enim
 tenetur cum notabili suo de novo emer-
 gente damno, stare contractu, neque
 dominus est rationabiliter læsus. At
 peccat mortaliter primò si ex fractione
 obligationis sequatur domino dam-
 num notabile, vel quia non inveniat
 alium, vel quia in tali occasione recessit,
 ex quo notabiliter dominus dam-
 nificatur, in quo casu tenetur se do-
 mino restituere. Secundò aliqui pu-
 tant etiam mortaliter peccare, si abest
 absque ulla causa, quamvis nullum dam-
 num domino sequatur. Existimo tamen
 cum Navarro non peccare mortaliter,
 sed tantum venialiter, quia violatio
 fidelitatis, cum abest injustitia, solum
 est peccatum veniale. Et hæc om-
 nia docet Trullench in Decal. tom. 2.
 lib. 6. c. 2. dubit. 6. numer. 6. ibid. §. Non
 deseram.

Servus ex
 poena delicti,
 quando possit
 fugere.

13. Servus verò, qui in pœnam deli-
 cti justè condemnatus est in servitu-
 tem, quam res communis, & probabili-
 us est eum non posse licitè fugere; ta-
 men non caret probabilitate, quòd pos-
 sit fugere oblata occasione commo-
 da, præsertim si servitus sit calamito-
 sa: quia contrarium est durum & supra
 conditionem humanam. Ita Gaspar
 Hurtad. de inst. disput. 1. diff. 21. p. 7. tit. 7.
 ref. 12.

Servi Tur-
 carum, &
 Maurorum,
 possunt licite
 fugere, &
 rapere quan-
 tum possunt
 dominis.

14. Quod dictum est de reliquis ser-
 vis, multò magis procedit in servis
 Turcarum, & Maurorum, qui non so-
 lum possunt fugere, sed etiam ab illis
 auferre quidquid potuerint, sibi que re-
 tinere, & expendere, etiam in quacun-
 que maxima quantitate. Et ita docet
 Lessius lib. 2. cap. 5. dub. 5. num. 18. contra

Summa Diana.

Filliucium tom. 2. tract. 28 p. 2. c. 3. num.
 56. & Azorium tomo 2. lib. 2. c. 34. q. 7. p. 7.
 tit. 7. ref. 21.

15. Variis porrò modis libertas acqui-
 ritur à servis. Primò per dominum manu-
 missionem, sive dominus gratis, sive
 ex pretio, & conventione servum ma-
 numittat. Secundò. Si dominus, vel
 alio eo sciente, nec contradicente, vel
 post factum approbante, infantem ser-
 vum exponat; quod idem est, si ægro-
 tum servum derelinquat, eique alimen-
 ta non præbeat: in quibus casibus non
 incidit servus in dominium illius, Qui
 ejus derelicti, vel expositi curam susci-
 pit. Tertid. Si à domino Judæo, vel
 infideli circuncidatur. Quarto. Si ser-
 vum suum aliquis hæredem instituat,
 vel tutorem filio suo relinquat: nam
 eo ipso censetur concedere ei liberta-
 tem. Quintò. Si vir solutus & nullo
 alio impedimento ligatus ancillam et-
 iam solutam, quam possit in uxorem
 accipere, habuit ut concubinam us-
 que ad mortem; tunc enim, si nihil
 de ancilla, & filiis ex ipsa habitis dixit,
 libri manent, ex l. ultim. C. communia.
 de manumissio. Ad quod privilegium
 duo requiruntur, nempe, quòd non
 dimiserit ancillæ turpem usum ante
 mortem, & quòd filii nati non sint ex
 concubitu damnato, sed ex soluto, & so-
 luta, p. 7. tract. 7. resolutione 16. Sextò.
 Machadus de perfect. confess. tom. 2. lib. 6.
 par. 7. tract. 13. documen. 9. num. 4. refert
 nonnullos, asserere, servum sive mascu-
 lum, sive fœminam sollicitatum à Domi-
 no ad turpia, acquirere libertatem. Sed
 hoc non est ita certum, sicut certum est,
 illos posse fugere sine peccato; si au-
 tem post hanc fugam servus aliquid ac-
 quirat, domino acquirit, quia verè ad-
 huc illius domini servus est, & cessanti-
 bus his causis ad eum reverti tenetur.
 Ita Megala in par. 2. lib. 2. cap. 19. quæst. 3.
 num. 33. ibidem. resol. 13. Septimò. Si per-
 sona libera matrimonium contrahat
 cum serva ignorans servitute, domi-
 no, vel tradente, vel certè sciente, &
 non detegente servitute, eo ipso ser-
 va persona fit libera ex Authentic. de na. cù serva.

Acquirunt
 libertatè per
 manumissio-
 nem, Exposi-
 tionem, vel
 derelictionem.

Circumci-
 sionem.

Institutione
 hæreditatis,
 vel tutela.

Concubinam
 domini solu-
 ti cù ancilla
 item soluta.

Sollicitatio-
 nem ad tur-
 pia.

Matrimonium
 libera perso-
 na cù serva.

M m m m m nuptiis

nuptiis §. Si verò ab initio, & est communis Doctorum. Idem est si dominus ancillam in uxorem tradat homini libero servitutis non ignato, sed tamen dominus, & totis instrumentum ancillæ conficiat, ex leg. unica. §. Sed & si quis homini. Hurtadus de iustit. disput. 1. difficult. 22. ibi resolut.

Vel servus cum libera servitutu non ignara si à Domino fiat, Adoptionem servus factam à Domino.

Damnationem Domini heretici.

Leges aliquorum locorum.

Et Conservatores Urbis Romæ.

14. Octavo. Si servus adoptetur à domino, vel actis intervenientibus servum alium suum nominet, eo ipso, sine alia manumissione, liber confestim efficitur. Justinian. Imper. in Institut. lib. 1. tit. de Adoption. §. ult. ibid. resolutione 15. Nonò. Servi Christianorum, qui in Tribunali S. Inquisitionis damnantur tanquam heretici, remanent ipso facto liberi. Fagundes de iustit. libro 2. cap. 6. numer. 13. licet asserat contrarium servari in Inquisitione Lusitana. Addit Castrus Palaus como 1. tract. 4. disput. 5. punct. 26. numer. 18. quod si servus infidelis dominum apostatantem à fide, bono zelo, inquisitionibus denunciaverit, etsi nullibi inveniat concessa illi libertas; at certe danda illi est, præcipue si spes subfit facilius ad fidem convertendum. ibid. resolutione 17. Decimo. Comparatur libertas per leges aliquorum locorum, prout teste Rebello, in Gallia servatur, ubi servi omnes liberi fiunt, ne pauperes indigenæ fame premantur, non inveniunt dominos, quibus inserviant, si aliunde servi, & ancillæ extera asportarentur. Lugo de iust. 10. 1. disput. 6. sect. 4. num. 39. qui etiam ait extare Bullam Pii V. quæ incipit. Dignum, & rationi congruum. & Pauli III. quæ à Pio ibid. citatur, in quibus conceditur, & renovatur facultas conservatoribus Urbis Romæ, ut quoscumque captivos Christianos jam factos, ad dictos confugientes, & libertatem proclamantes liberare possint, eosque sic liberos factos, pro liberis hominibus, & Romanis civibus ubique terrarum habendos esse decernitur, quod tamen privilegium non putat extendi extra dominium temporale Pontificis, ita ut domini, ubi primum inveniunt servos suos extra illud Territorium, eos sibi in pristinam servi-

tutem revocent, ibid. resolut. 18. 11. Servus infidelis Domini infidelis, vel heretici, si convertatur ad fidem, manet ipso iure liber licet postea dominus convertatur ad fidem, quod si simul cum servo converteretur dominus ad fidem, non perderet dominium servi. Ita Sanchez in opusc. tom. 1. lib. 1. c. 1. dub. 5. num. 4. ib. resolut. 42.

16. Nota cum Sanchez de matrim. lib. Conversio 7. disp. 24. num. 22. deberi naturaliter, & ne ad fidem in foro conscientia, libertatem ancillæ à Domino promissam: at quia servus à Domino tantum est promissio, antequam manumittatur, non erit libera serva, ac missa, deproinde nec filii eo tempore nati; tenentur illi in bitur tamen Dominus ratione damni emergentis, & fidei violatione, donare libertate illos filios. In hoc enim damnum illatum est matri, & proli, p. 7. tr. 7. resolut. 52.

17. Nota secundò. Quòd licet exprimat, & sit opus pium concedere servis libertatem, cum omnia jura illi favent; cum tamen omnes ferè servi hodie stolidi, ac improbi sint, nec pia, nec utilis erit, nisi fortè servi sint boni, & industria sua facile alimenta quærere possint, aliter enim fiunt otiosi, & furcs, ac in carceribus, & furcis vitam finiunt Sanchez in opusc. 1. lib. 1. c. 1. dub. 10. p. 7. t. 7. resolut. 25.

18. Multis item modis possunt servi se redimere. Primò ex suo, quando dominus eis concedit aliquam, ut habeant tanquam suam. Secundo ex aliena pecunia, ut puta si rogatu ipsorum alius ipsos redimat, vel si ipsi servi ab aliquo pecuniam donatam accipiant ea conditione, ut se redimant. Tertio si alius inter vivos, vel testamento sponte sua aliquid relinquat, hæredi suo, vel legatario libero ea conditione, ut servum Titii Stichum redimat. Cum autem hoc modo servus redimitur, non datur ei pecunia, sed domino, à quo servus emitur, ut fiat liber. Quarto. Potest servus se redimere nummis ab alio acceptis ea conditione, ut eos illi postea restituat manumissus, & liber effectus, p. 7. tr. 7. resolut. 43.

Servus inter- dum talis in- fertur à Do- minis iniu- ria, ut ad sit obligatio re- stituendi.

19. Si Domini violent jura servorum per injuriam notabilem, non solum peccant mortiferè, sed etiam ad resti- tutionem tenentur juxta injuriæ, aut damni momentum, & nocumentum. Leviores tamen injurias poterunt do- mini servis suis refarcire, remittendo aliquid illis de consueto labore, aut commerito supplicio, vel liberalius eos tractando quoad victum, & vesti- tum. Si tamen injuria sit atrox, interdum non refarciretur, nisi manumissione. Ita Fagundez de iust. tomo 2. lib. 2. cap. 5. numer. 4. & alii: licet Lugo de iust tomo 1. disput. 3. sect. 2. numer. 19. contrarium teneat quoad manumissionem, p. 7. t. 7. ref. 19.

Occidens, vel mutilus alic- num servum ad quid te- neatur.

20. Qui servum alienum occidit, aut ita percutit, ut illum ineptiorem ad serviendum, minorisve valoris reddat, ad binam restitutionem tenetur Domi- no, scilicet, & servo, secundum Molinam de iust. 1. tractat. 2. disp. 38. At Lu- go item de iust. 10. 1. disp. 3. sect. 2. num. 20. existimat non restituendum servo, nisi ex injuria sequatur illi aliud damnum circa victum, vestitum aut cætera neces- saria ad vitam humanam. Utrumque igitur probabiliter sustineri potest, p. 7. t. 7. ref. 20.

Servus non potest habe- re perfectum dominium rerum.

21. Servus propriè dictus, nimirum nam Christianus in bello captus, emp- tus, aut dominatus, non potest habe- re plenum, & absolutum alicujus rei dominium, sed non habeat sui corporis. An possit habere imperfectum, & secundum quid? Megela, p. 2. lib. 6. c. 19.

Potest tamen imperfectum.

quæst. 2. num. 15. & negant: quia quid- quid servi nostri ex qualibet causa ac- quirunt, nobis acquirunt, l. acquirunt §. igitur, ff. de acquir. rer. dom. & l. id ve- stimentum, ff. de pecul. dicitur, servum non esse dominum vestimenti quoti- dian; quia qui ab alio possidetur, nihil possidere valet. Ego verò cum Fausto in spect. disput. 1. quæst. 19. numer. 4. pro- babilius puto, quod servus habere pos- sit imperfectum dominium aliquarum rerum, quas non teneatur tradere do- mino: & præcipuè in his casibus. Pri- mò, si accedat consensus domini taci-

tus, vel expressus. Secundò, si aliquid sibi detur, cum conditione, ut nihil acqui- ratur domino. Tertio, si aliquid sibi de- tur intuitu sui propter servitium factum ab ipso, p. 7. tract. 7. resol. 31. Quarto, si quid sibi detur in compensationem injuriæ. ibidem resolutione 29. Quintò, si aliquid sibi subtrahit de victu assignato, absque domini incommodo, resolutione 32. Sextò, si aliquid acquirit ex turpi corporis usu resolutione 29. Septimò, si cum hac pecunia aliquid lucratur, v. gr. per ludum, sive licitum, sive illicitum, resolutione 30. Immo, in his casibus puto, servum acquirere absolutum dominium, ita quod dominus non possit ea sibi au- ferre; & si auferat ipse possit occultè sibi compensare. ibidem resolutione 33. Ad- de, quod si servus tempus destinatum labori in ludo, vel alio negotio transe- gisset, non teneretur restituere lucrum ludi, vel negotii, sed solum damnum se- curum ex operatum debitum remis- sione. Rebell. p. 1. lib. 2. quæst. 11. sect. 2. Leges ergo, & jura in contrarium, in favorem servorum miserabilium mitigatas esse per consuetudinem, quia eos conspiciamus sua pecunia se redi- mere, dicendum est, p. 2. tractat. 17. re- solutione 58. & p. 5. tract. 8. resolutione 26. & p. 7. ref. 33.

22. Servi de jure naturali possunt contrahere & obligari, id est acti- vam, & passivam obligationem habere; nam et si servitus ea, quæ sunt juris ci- vilis tollat, tamen ea, quæ sunt juris na- turalis inviolata relinquit, ut in l. quod attinet ff. de reg. iur. & iuxta §. sed natura- lia, insit. de iur. natur. gent. & civ. Inde fit, ut in foro conscientiæ tam ipsi servi, quam illi, qui cum illis contrahunt, sive sint domini, sive extranei ad obser- vationem contractus teneantur, p. 7. t. 7. ref. 24.

Servi validè contrahunt, & obligantur.

23. Non possunt facere elemosy- nam de bonis dominorum. Ratio est, quia non habent administrationem ullam bonorum domini. Excipiuntur ta- men quinque casus. Primus, si sit extre- ma necessitas. Secundus, si detur mo- dicum quid, & ratò, præsumitur enim

Non tamen elemosy- nam faciunt de bonis do- mini, nisi in aliquibus casibus.

Mmmmm 2 proba.

probabiliter consensus Domini. Tertius, quotiescumque adfit ejusdem consensus saltem interpretativus. Quartus, quando probabiliter speratur rati habitio, quæ tunc maximè est, quando haberet servus administrationem bonorum. Quintus, quando de certa portione sibi assignata ad victum detraheretur aliquid per abstinentiam, modo id non cedat in præjudicium Domini; si nimirum per hoc redderetur inhabilis ad servitia. Et hæc omnia docet *Filliuc. rom. 2. tit. 28. c. 5. numer. 95. p. 7. tit. 7. ref. 34.*

Possunt validè contrahere Matrimonium.

24. Possunt non solum validè, sed etiam licitè, absque ullo consensu domini, legitimo matrimonio copulari. Habetur in jure *cap. 1. de coniugio servorum*, ubi sic definitum est: Nec inter servos debent matrimonia ullatenus prohiberi? & si contradicentibus dominis, & in vitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda, *ibid. resolutione 36.*

An verò vendi matr. monio copulati.

25. Quæres primò. An servi matrimonio copulati possint licitè vendi? Resp. distinguendo ex communi Doctorum sententia in *cap. 1. de coniugio servorum*. Aut servus inivit matrimonium consensu Domini: aut eo iascio, vel repugnante. Si primum, non licet vendere. Si secundum, Navarrus in *Man. cap. 22. numer. 34.* sentit, id facere licere domino absque peccato. Angelus tamen in *verb. matrim. 3. imped. 4. numer. 5.* cum aliis negat id juris dominum habere. Sed utraque opinio facile conciliari potest. Etenim si Dominus premeretur gravi necessitate, vel in patria, vel extrapatriam, nec inveniret sufficiens pretium servi in loco, ubi est, vel in locis vicinis posset servum vendere emptori peregrino etiam in longinqua, & remota loca, secus autem minimè licet. Azorius *rom. 2. lib. 2. cap. 38. q. 6. ibid. ref. 17.*

Et uxor sequi maritum servum debet?

26. Quæres secundò. An uxor servi debeat eum sequi in longinquam regionem ablegatum? Responder Sorus in *4. d. 35. quæst. 1. arr. 1.* Si maritus servus possit commode uxorem eò ducere, id fa-

cere deberet, cui uxor parere iure conjugii cogeretur. Si uxor item maritum sequi commode posset, tametsi eam ille non deduceret? sequi deberet; Secus autem si id commode facere nequeat. *ibid. §. Quæres.*

27. Quæres tertio: An servus teneatur magis servire Domino, quam vxori? Respond. Si servus uxorem duxit: iascio domino, aut invito, magis debet præstare obsequium Domino; Secus si uxorem duxerit consensu domini. Hinc est, ut eodem tempore Dominus aliquid servo præcipiat, & uxor debitum petat: si servus utrumque præstare potest, ad utrumque tenetur, si nequeat, potius, conjugii parere, quam domino debet. *Filliuc. t. 2. tract. 28. p. 2. c. 3. n. 62. p. 7. t. 7. ref. 38.*

28. Si dominus concessit servo administrationem peculii, potest dare mutuum, & accipere *h. si rogasti. §. si fugitivus ff. de reb. cred.* Sin minus, quando cumque servus mutuum det, is qui accipit, obligatur domino, non servo: dominus enim accipit ius ex contractu servi, *l. nec servus ff. de pecul.* Denique si servus mutuum accipiat, & quidem iussu, aut nomine domini, tunc dominus obligatur: sin minus, servus obligatur naturaliter, hoc est si servus fuerit adeptus libertatem cogitur reddere mutuum, *l. quod attinet ff. de reg. iur.* In casibus verò in quibus servus acquirit sibi dominium de aliquibus rebus, dicendum est posse dare mutuum, *p. 7. tit. 7. res. 27.*

29. Servus sine licentia Religionem ingressus, profiteri nequit, *cap. Qui verè 16. quæst. 1.* ubi Concilium Chalcedonense excommunicationis gladio Prælatus vulnerat, qui sine licentia Domini recipit servum in Monasterium; immò excommunicantur, qui servos suadent dominum contemnere causa Religionis, *cap. si quis servum 1. c. 2. 17. quæst. 4. c. Generaliter distinct. 54.* Nec desunt Doctores tradentes, professionem servi, contradicente, vel ignorante domino, nullam & irritam esse, ea ratione, quia per confessionem

Et cui magis obedire servus.

Possunt dare mutuo, & quomodo.

Non tamen profiteri in Religione.

professionem Religiosus totum se Religioni tradit: sed id nequit servus prestare, cum sit res alterius: nec Deus illam professionem, quæ est contra iustitiam, acceptabit. Ita Paludanus in 4. dist. 38. qu. 4. Vel saltem Dominus non obstante professione, servum sibi repetere potest argum. cap. Nulli. dist. 54. Elapso triennio dominus si non repetat, juri suo renunciare præsumitur. Auth. si servus, de Episcop. & cleric. c. si servus 2. dist. 54. quod si servus longissime à Domino distet, ita ut facile invenire non potuerit, tunc enim elapso triennio jus habet illum repetendi. cap. Si quis incognitus, 17. quæst. 2. versic. nisi sit tam longe, ut inveniri non possit. Nec in his casibus potest dominus cogi servum relinquere Religioni, accepto pretio; quia jure sui domini, quod in illum habet, privari non potest. Vide Sanchez in summatom. 2. lib. 5. c. 4. n. 42. & seqq. p. 7. t. 7. ref. 60.

Contradicem
te, vel igno-
rante Domi-
no.

Servi in qui-
bus teneantur
obedire do-
minis.

30. Cerrum autem est non teneri, nec posse servos obedire Dominis in iis, quæ per se mala sunt, ut quæ sunt contra jus naturale, vel jus gentium, & in iis, quæ sunt contraria divinis præceptis. In iis vero, quæ Ecclesiæ, & legibus civilium Principum sunt contraria, considerandum est; an arctius obliget Ecclesiæ, vel Principis præceptum, quam Domini, & tunc etiam ipsi potius Ecclesiæ, quam Domino parendum est. Quod si Principis præceptum, vel Ecclesiæ non ita arctè obliget, ut solit anteponi præcepto domini, tunc potest servus tuta conscientia parere domino. Denique si res sit indifferens, nec bona, nec mala ex se, obediendum est Domino, & e fortiori multo magis, quando essent opera, bona, & conformia legibus. Ita Azorius tom. 2. lib. 2. cap. 38. q. 10. ibid. ref. 48.

An deferre
amasia litte-
ras domini?

31. Hinc inferas primò, An liceat servis deferre litteras amatorias ad concubinam domini, de quo Vide V. Peccato cooperari, n. 5. & p. 7. t. 7. ref. 51.

Defendere
Dominum cum
periculo sua
vita?

32. Inferas secundò, teneri servos defendere vitam dominorum cum periculo vitæ: ita Machadus de Pers. confess. tom. 2. lib. 6. part. 7. tractat. 13. docum. 1. num. 1. Cui adhærent Trullench, & Filliucius,

sed Molina tom. 4. tractat. 3. disp. 13. num. 8. purat dictas leges nimis rigidas esse, nec obligare servos ad defensionem vitæ domini cum periculo suæ. ibid. resolut. 49.

33. Inferas tertio: Possent servos licite obedire Dominis, si præcipiant ne audiant Missam, vel ut laborent in diebus festivis, si sibi probabiliter, & graviter nocerent non obtemperantes domino; nisi forte domini in Ecclesiæ contemptum juberent servos Missam omittere, tunc enim tenerentur eam audire. Ita Azor. tom. 1. lib. 7. cap. 7. quæst. 1. Licet autem non desint Doctores excusantes servos à peccato si propter solam reprehensionem Domini absque alio timore gravis damni, violent aliquod Ecclesiæ præceptum: tamen existimo cum Trullench tom. 1. lib. 3. cap. 1. dub. 9. num. 9. solam duriculam reprehensionem domini non excusare: quilibet enim tenetur præcepta adimplere per se loquendo, quoties ea potest adimplere, absque gravi incommodo p. 7. t. 7. ref. 52.

Non audire
Missam
laborare in
diebus festi-
vis, si grave
sibi malum
immineat à
Domini.

Nō autem ob-
solam repre-
hensionem
Domini.

34. Inferas quartò: Servos Christianos in partibus infidelium, qui præstant domino suo, sustentando ejus brachium, etiam cum genua flectit, vel servam, quæ gestat caudam dominæ suæ, & una cum illa genua flectit, non peccare, licet id faciant in templo Paganorum: quia etiam extra templa idem obsequium præstant: quod autem idem faciant in templo, id se habet per accidens. Azorius tom. 1. lib. 8. cap. 27. quæst. 7. P. 7. T. 7. resolut. 55.

Genua flecte-
re cum Do-
mino in tem-
plo Paganor-
um.

35. Inferas quintò: Christianos mancipia infidelium posse licite remigare in eorum triremibus, vel eis aliqua obsequia ministrare in bello, ut dictum est supra V. Peccato cooperari, numer. 13. & ibid. resolut. 56. Et cibos vetitos heris ministrare in die jejunii. V. Jejunium n. 40.

Remigare in
triremibus
infidelium.
Sibi potius,
quàm Domi-
no in casu
necessitatis
ministrare.

36. Quæres an servi in casu æqualis necessitatis possint alimenta sibi potius, quam Dominis ministrare? Resp. affirmativè, quidquid in contrarium sentiat Navarrus in manu. c. 17. num. 60. cui respondet Navarra de Resist. lib. 4. c. 4. n. 28.

Nisi aliud
necessitas
requirat.

Et ratio est, quia regulariter secundum ordinem charitatis plus diligenda est propterea salus corporalis, quam proximi. Dico autem regulariter: nam si daretur casus, in quo salus, & vita domini esset Christiano populo, vel alicui Reipublice necessaria. Et salus, & vita servi, minime; tunc, secundum eundem charitatis ordinem, teneretur servus non sibi sed domino alimenta ministrare. *part. 7. r. 6. ref. 66.*

Non tenentur solvere gabellas Principibus infidelium.

Servi possunt puniri à Domino, sed non pœna atrocis.

37. Christiani mancipia infidelium non tenentur in conscientia solvere eorum gabellas: nec obstat eis servitus; quia nomine tantum sunt servi, sed revera liberi sunt. *Ibid. ref. 65.*

38. Certum est posse dominos punire servos, non autem pœna atroci. Pœna enim atrocis, de quo cum est dubium esset mutilationis, vulnere, flagellorum publicorum per vias publicas, aut in alio loco publico, & alia similes. Item pœna atrocis esset, tam gravia verbera, percussiones, adustiones, aut similia alia; quæ filium aut servum exponerent vitæ periculo, aut notabili diminutioni illius, vel periculo amissionis membri, aut partis illius. Procedere ergo potest Pater, aut dominus in puniendo filio, vel mancipio, ad verbera, & ictus ex quibus non imminuat detrimentum notabile, aut læsio, etiam si verberibus, aut alia percussione excorietur aliquid, modo tamen delictum tanta pœna sit dignum. Hinc non audeo damnare dominos, qui adurerent mancipia adipe, aut cera accensis, quando id moderate fieret, & sine periculo vitæ, aut notabilis læsionis mancipii; quando delictum esset tanta pœna dignum, aut mancipium adeo esset durum, & incorrigibile, ut necessaria illi iudicaretur tanta pœna, ut corrigeretur, & contineretur in officio. Semper tamen consulendum esset dominis, ut potius utantur pœnis mitioribus. Ita Molina *tom. 4. tract. 3. disputat. 2. num. 14. part. 7. q. 7. resol. 21.* Item Molina citatus affirmat posse etiam servos à dominis signari in facie, quando periculum est

An signari in facie?

amissionis illorum, nisi ita signentur. Et hanc sententiam communem esse testatur Machadus *to. 2. lib. 6. p. 6. tr. 12. docum. 2. n. 4.* Quamvis Joannes de Hevia in *curia Philip. tom. 2. lib. 1. cap. 7. n. 3.* contrarium teneat, *ibid. resol. 22.*

39. Servi qui fugiunt ad suos, vel ad regna ubi sunt liberi, si inveniuntur à dominis, licite possunt puniri secundum Lessium *lib. 2. cap. 15. de modo acquir. dom. dub. 5. num. 27.* non quod illi peccent fugiendo; sed quod hoc privilegium de fuga videtur illis concessum cum hoc onere, in favorem dominorum. Alii tamen dicunt nullo pacto licitum esse dominis illos ob eam fugam punire: Si autem id faciunt idcirco est, quia illis non constat de fuga ad suos, & quia presumant eos fugere ad divagandum, *p. 7. t. 7. ref. 40.*

40. Servi sunt irregulares: ita Villalobos in *summa tom. 1. tr. 24. diff. 36. n. 1. & lares. 2.* Hinc Marchinus de *Sacram. ord. tract. 1. part. 10. cap. 3. num. 1* asserit, servum ordinatum, nesciente, aut contradicente domino, deservire, de *Quid si servus non ordinandus, & alibi: quæ doctrina accipienda est cum hac distinctione: Si servus iste domino ignorante, vel contradicente, solis minoribus initietur, debet sicut prius, inservire: Si vero majores ordines receperit, jus retinet, ut dato pretio, vel simili servo, sit liber. Interim vero, etiam si esset factus sacerdos, debet servare in iis, quæ sacerdotalem statum non dedecent.* Navarrus *in cap. 25. num. 103. §. 16.* Quod si Episcopus alterius servum scienter ordinaverit, absente, vel ignorante domino pretium reddere teneretur, *cap. si servus absente distinct. 54.* Item si servus scienter, vel non contradicente domino, ordines recipit, libertatem secundum omnes consequitur. Vide Avilam de *cent. dis. 3. dub. ult. part. 7. tract. 7. ref. 53.*

41. Si servus confugiat ad Ecclesiam propter servitium Domini, postquam dominus ejus de immunitate sua Clericis juramentum præstiterit; ad servitium sui domini redire compellitur etiam invitus; *Confugientes ad Ecclesiam gaudent immunitate. & quando restituti di domino*

invitus: alioquin à Domino poterit occupari. *inter alia § Si vero servus, de imm. Eccl. l. present. §. si. C. de his qui ad eccl. conf. quæ decisio procedit cum delictum servi parvum, aut nullum fuit, tunc, n. juramento præstito videtur sufficiens securitas servo dari, & periculum immoderatæ castigationis tolli. At si delictum grave sit, regulariter juramentum non sufficere, sed securitatem aliam debet dare dominus; aliàs non obligabitur Prælati servum tradere: sic tradit Glossa in dicta lege present. versic. ant. propter delictum, & pluribus firmat Farinac. in append. de imm. cap. 4. num. 76. Quod si Dominus hanc securitatem noluerit, vel non poterit concedere, credo compellendum esse dominum ad vendendum servum, neque debere illi tradi. §. final. inst. quibus alien. licet vel non. Et dicta procedunt de servis fidelibus, part. 7. tit. 7. res. 39. quid autem dicendum de servis infidelibus, Vide Trullench. in Decal. tom. 2. leg. 5. cap. 2. dub. 3. numer. 2. & supra V. Immunitas Ecclesiarum. numer. 12.*

Non tenentur in Paschate elicere actum contritionis, cum non habent copiam confessarii.

42. Christiani servi fidelium, si tempore Paschatis non habeant copiam Confessarii, non tenentur elicere actum contritionis de peccatis mortalibus perpetratis, quia quando Ecclesia obligat ad aliquem actum externum, non tenemur ad internum, si externus actus haberi non potest; eo quod ad internum secundario obligamur. Ita Suarez dif. 15. de penit. part. 6. numer. 13. Quamvis oppositum sentiat, Henriq. lib. 1. de penit. cap. 6. numer. 8. p. 7. tom. 7. res. 62.

Quando licitum exponere se ludum, cum periculo remigandi mancipium in Triribus.

43. Quæres an licitum sit exponere se ludum cum periculo remigandi mancipium in Triribus. Respondeo hoc esse admittendum à Principibus duabus conditionibus concurrentibus. Primò quod hoc efficiatur propter necessitatem publicam, ut quando armandæ essent trireres, & mancipia sufficientia, aliique remigantes non adessent. Secundò ut ad talem ludum non admittantur personæ; quæ grave detrimen-

tum suæ familiæ afferent. Tertio ut evitentur perjuria, blasphemia, &c. *ibid. res. 43.* Servi Clericorum gaudent foro. Vide Immunitas Ecclesiastica n. 18. p. 7. r. 7. res. 61. Servi Religiosorum possunt implere præceptum cõmunionis paschalis in eorum Ecclesiis Vide V. Regul. n. 6. Possunt conservari cum heretico excommunicato. Vide V. excommunicationis, n. 39. An possint in rebus illicitis ministrare Vide V. Peccato cooperari n. 4. 5. & 11. An possint revelare conservos furantes; Vide V. Restituere. n. 17. An possint condere Testamentum, esse Testes, & mittere Verum. Vide suis locis. An possint eum nummis domini quiescentibus negotiari, & lucrum suum facere servando dominum iudicem, dictum est V. Negot. num. 4.

S I G I L L V M

1. Sigillum est obligatio occultandi, SIGILLVM quæ ab alio secretè detecta sunt. quid? Quo- Est autem duplex, naturale & sacramen- tale: utriusque auctor Deus est, primi, ut auctor natura; secundi, ut auctor gratia. *Quare in- stitutum?* Finis primi est bonum proximi; secundi, reverentia Sacramenti, ejusque facilitas. Quare primò aliquando frangere licet scilicet ob bonum publicum, quod præferri debet privato. Secundò, nullo modo, nec si totus orbis, nec si tota fides Christiana periret, quia nunquam licet injuriam facere Sacramento, part. 5. tra- ctat. 11. res. 1. De sigillo naturali dictum est sub V. Secretum, nunc de Sacramentali. *Et qualiter servandum?*

S I G I L L V M S A C R A M E N T A L E

Quid. ¶ Sigillum sacramentale est obligatio occultandi ea, quæ in Confessione, vel propter Confessionem obligata sunt. Dixi, vel propter Confessionem; nam non solus Confessarius ad nem. sigillum,